

© Мельник В.М., Валецький Ю.М., 2005
УДК 616.24-002.5-085.2/3-036.8:612.68.001.6

В.М. Мельник, Ю.М. Валецький

ЗАГАЛЬНА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ І СТАН ЗДОРОВ'Я ХВОРИХ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ ЛЕГЕНЬ

Інститут фтизіатрії та пульмонології ім. Ф.Г. Яновського АМН України,
Волинське обласне територіальне медичне протитуберкульозне об'єднання

Вивчено якість життя і стан здоров'я 501 хворого на вперше діагностований туберкульоз легень. Встановлено, що хворі на туберкульоз у цілому низько сприймають та оцінюють свою якість життя, здоров'я і благополуччя, тоді як якість життя і стан здоров'я спонтанно вилікуваних від туберкульозу не відрізняються від такої у здорового населення України.

На початку 90-х років ХХ століття у багатьох країнах світу, як і в Україні, різко погіршилася епідемічна ситуація з туберкульозу. У квітні 1993 р. ВООЗ проголосила туберкульоз глобальною небезпекою [1-5]. З 1995 р. в Україні зареєстрована епідемія туберкульозу, яка прогресує донині [6]. Зростає захворюваність на туберкульоз, збільшується смертність від цієї недуги, погіршується ефективність лікування таких хворих [7-8].

Загалом якість життя хворих на туберкульоз вивчали деякі автори [9-11]. Проте немає публікацій про якість життя хворих, які відмовилися від лікування або раніше проліковані неефективно. Отже, це питання не є досконало вивченим.

Мета дослідження – вивчити загальну якість життя і стан здоров'я хворих на туберкульоз легень при ефективному, неефективному лікуванні та без його проведення.

Матеріали і методи

Застосовували українську версію методики оцінки якості життя, розробленої ВООЗ і призначеної для оцінки якості життя дорослої популяції населення України [12], яка включає 100 запитань – по 4 запитання для кожної з 24 субсфер, а також 4 «глобальні запитання» для оцінки загальної якості життя і стану здоров'я. Досліджували 501 хворого на туберкульоз або спонтанно вилікуваних від нього, з них 204 (40,7 %) ефективно лікованих склали 1-у групу, 140 (27,9 %) раніше неефективно лікованих – 2-у групу, 127 (25,4 %) тривало не лікованих (ті, що на 2 міс. і більше, після діагностування

туберкульозу, відмовлялись від проведення специфічної терапії) – 3-ю групу, 30 (6,0 %) спонтанно вилікуваних – 4-у групу. У якості контролю взято 202 пацієнти (5-а група), віково-статевий і соціально-професійний склад яких відповідав хворим основних груп ($P > 0,05$). Всі досліджувані були у віці від 19 до 75 років (в середньому $34,52 \pm 5,37$), проживали у Волинській області в 1990-2003 рр. Співвідношення чоловіків до жінок було 2,6:1. За клінічними формами туберкульозу хворі перших трьох груп були ідентичні ($P > 0,05$). Найчастіше діагностували інфільтративний (в 1-й групі – 52,0 %, 2-й групі – 55,7 %, 3-й групі – 57,3 %) та вогнищевий туберкульоз (відповідно – 22,6, 18,6, 17,5 %), решта клінічних форм (дисемінована, фіброзно-кавернозна і туберкульома) займали меншу питому вагу. Деструкція легеневої тканини встановлена у 61,3 % хворих 1-ї групи, 59,3 % – 2-ї групи, 60,2 % – 3-ї групи, бактеріовиділення – відповідно у 59,8, 57,9, 58,3 % хворих.

Результати досліджень та їх обговорення

За допомогою опитувальника здійснювалася оцінка шести крупних сфер якості життя: фізичні функції, психологічні функції, рівень незалежності, соціальні відносини, навколишнє середовище і духовна сфера, а також безпосередньо вимірювалося сприйняття респондентами своєї якості життя і здоров'я в цілому. Як видно з таблиці 1, у 202 здорових осіб контрольної групи загальна якість життя і стан здоров'я склали ($95,94 \pm 1,60$) балів. Це дещо нижче, ніж якість життя і стан здоров'я населення розвинених європейських країн, яка, за узагальненими нами літературними даними, складає ($107,47 \pm 2,09$) балів ($P < 0,001$), хоча порівняння за окремими сферами вивчення не виявило статистично вірогідних відмінностей контрольної групи з даними літератури: сфера I, або фізична ($13,44 \pm 2,02$ проти $14,67 \pm 2,08$, $P > 0,5$); сфера II, або психологічна ($16,03 \pm 0,99$ проти $16,80 \pm 1,04$, $P > 0,5$); сфера III, рівень незалежності ($15,77 \pm 0,84$ проти $16,00 \pm 1,19$, $P > 0,5$); сфера IV, або

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Таблиця 1

Загальна якість життя і стан здоров'я хворих на вперше діагностований туберкульоз легень (M±m)

Сфера і субсфера якості життя	Група				
	5-а	1-а	2-а	3-я	4-а
G1. I. Фізична	13,44±2,02	8,28±1,43	7,19±0,99	11,70±1,30	13,88±1,88**
F1. Біль і дискомфорт	4,79±0,29	8,25±1,08	10,3±0,87*	9,75±0,94*	4,33±0,34**
F2. Життєва активність, енергія і стомлення	18,33±3,12	7,35±1,23	5,13±0,98*	12,22±1,38	18,88±2,94**
F3. Сон і відпочинок	17,19±2,64	9,24±1,99*	6,11±1,11*	13,12±1,57	18,42±2,37**
G2. II. Психологічна	16,03±0,99	10,23±1,34*	9,28±1,27*	13,59±1,60	16,05±1,37**
F4. Позитивні почуття	19,61±1,22	5,37±1,01*	4,44±0,67*	10,13±2,01*,**	19,19±0,84**
F5. Мислення, навчання, пізнання	17,11±1,06	8,23±1,75*	7,01±1,27*	12,74±1,37*,**	18,02±1,03**
F6. Самооцінка	19,24±0,25	9,82±1,08*	7,99±1,45*	14,24±1,29*,**	19,00±0,86**
F7. Образ тіла і зовнішність	18,21±1,08	9,24±1,37*	8,21±1,28*	14,33±1,82**	17,99±2,04**
F8. Негативні почуття	5,98±1,34	18,50±1,49*	18,80±1,67*	16,52±1,50*	6,03±2,07**
G3. III. Рівень незалежності	15,77±0,84	7,75±1,28*	6,96±1,25*	11,98±1,28*,**	15,46±1,48**
F9. Мобільність, здатність пересуватися	18,72±1,86	8,49±2,01*	7,33±1,68*	13,27±1,99*	17,46±2,09**
F10. Виконання повсякденних справ	19,80±0,11	7,01±1,12*	5,06±1,85*	16,66±1,43*,**	19,04±1,12**
F11. Залежність від ліків і лікування	5,55±1,29	10,80±1,65*	11,00±1,17	7,61±0,85	6,34±2,07**
F12. Працездатність, здатність до роботи	19,00±0,09	4,72±0,32*	4,44±0,29*	10,37±0,84*,**	19,01±0,65**
G4. IV. Соціальні стосунки	17,15±1,88	10,71±1,46	9,90±1,43	14,21±1,27	17,23±2,42**
F13. Особисті взаємостосунки	17,18±2,08	10,24±2,00*	9,81±1,77	13,52±2,03	18,24±3,03**
F14. Соціальна підтримка	15,01±3,24	8,06±1,02*	7,77±1,38*	10,34±0,55**	14,23±3,57**
F15. Сексуальна активність	19,27±0,32	13,82±1,37*	12,10±1,13*	18,78±1,22	19,22±0,67**
G5. V. Навколишнє середовище	16,22±2,61	9,80±1,39*	8,47±1,40*	10,82±1,62	16,17±3,15**
F16. Фізична безпека і захищеність	16,24±2,41	9,44±2,08*	8,03±2,00	12,34±1,62	17,81±3,41**
F17. Домашнє оточення	19,01±0,82	13,90±1,37	12,50±1,68*	14,62±1,92*	18,99±1,32**
F18. Фінансові ресурси	12,22±3,85	4,01±0,25*	4,00±0,85*	4,13±0,84*	11,11±4,01**
F19. Медична і соціальна допомога	16,35±3,64	8,39±0,46*	7,40±0,97*	7,16±1,23*	17,64±3,99**
F20. Нова інформація і навички	17,34±2,71	9,27±0,81	8,13±1,03	10,34±1,39*	16,08±2,77**
F21. Відпочинок, дозвілля	15,94±2,42	8,21±2,14*	6,29±2,44	12,34±1,16	17,24±3,02**
F22. Забруднення, шум, клімат	16,22±2,91	15,99±2,03*	13,30±1,34	15,28±2,42	14,78±3,24**
F23. Транспорт	16,46±2,14	9,27±1,99*	8,19±0,85	10,37±2,34*	15,74±3,45**
G6. VI. Духовна	17,33±1,28	15,28±1,05	16,02±0,93	16,45±1,33	18,00±2,34**
F24. Духовність, релігія, переконання	17,33±1,28	15,30±1,05	16,00±0,93	16,45±1,33	18,00±2,34**
G. Загальна якість життя і стан здоров'я	95,94±1,60	62,05±1,33*	57,83±1,21*	78,75±1,40*,**	96,79±2,11**

Примітки. * – P<0,05-0,001 порівняно з контролем (5-а група); ** – порівняно з 1-ю групою.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

соціальні стосунки ($17,15 \pm 1,88$ проти $20,00 \pm 2,39$, $P > 0,3$); сфера V, або навколишнє середовище ($16,22 \pm 2,61$ проти $20,00 \pm 2,05$, $P > 0,2$); сфера VI, або духовна ($17,33 \pm 1,28$ проти $20,00 \pm 2,00$, $P > 0,2$).

Передусім слід відзначити, що порівняно з контрольною групою ($95,94 \pm 1,60$ балів) загальна якість життя і стан здоров'я були нижчими у хворих, в яких діагностовано туберкульоз, зокрема: у 204 (40,7 %) ефективно лікованих хворих 1-ї групи – в 1,55 рази нижче, або ($62,05 \pm 1,33$) балів, $P < 0,001$); у 140 (27,9 %) раніше неефективно лікованих хворих 2-ї групи – в 1,66 рази нижче, або ($57,83 \pm 1,21$) балів, $P < 0,001$); у 127 (25,3 %) хворих, що тривало не лікувалися, 3-ї групи – в 1,22 рази нижчими, або ($78,75 \pm 1,40$) балів, $P < 0,001$). Проте слід відзначити, що хоча у всіх хворих на туберкульоз легень були знижені якість життя і стан здоров'я, проте у 140 (27,9 %) раніше неефективно лікованих осіб це зниження було найбільшим серед хворих ($57,83 \pm 1,21$) балів), у т.ч. на 6,8 % нижче від представників 1-ї групи ($57,83 \pm 1,21$ проти $62,05 \pm 1,33$ балів, $P < 0,02$); на 26,6 % нижче від хворих 3-ї групи ($57,83 \pm 1,21$ проти $78,75 \pm 1,40$ балів, $P < 0,001$).

Висновки

1. Порівняно зі здоровими людьми найбільше страждали якість життя і стан здоров'я у раніше неефективно лікованих хворих 2-ї групи (1-е місце), потім в ефективно лікованих 1-ї групи (2-е місце) і найменше – у хворих 3-ї групи, котрі тривало не лікувалися. Це дало підставу, на нашу думку, останнім відмовитися від лікування. Загальна якість життя і стан здоров'я у 30 (23,4 %) спонтанно вилікованих порівнювалися до здорових осіб контрольної групи: ($96,79 \pm 2,11$) проти ($95,94 \pm 1,60$) балів, $P > 0,5$.

2. Хворі на туберкульоз (1-3-ї груп) у цілому низько сприймали та оцінювали свою якість життя, здоров'я і благополуччя, тоді як якість життя і стан здоров'я спонтанно вилікованих від туберкульозу не відрізнялися від таких у здорового населення України.

Література

1. WHO Tuberculosis programme: Framework for effective tuberculosis control. – Geneva: WHO/TB, 1994. – 13 p.

2. Dolin P.J., Raviglione M.C., Kochi A. Global tuberculosis incidence and mortality during 1990-2000 // Bull. World Health Organ. – 1994. – V. 72. – P. 213-220.

3. Global tuberculosis program and global vaccination program World Health Organization // Weekly Epidemiological Record. – 1995. – N 32. – 7 p.

4. Groups at risk: WHO Report on the tuberculosis epidemic – Geneva: WHO, 1996. – 28 p.

5. Rieder H.L., Watson J.M., Raviglione M.C. et al. Epidemiological tuberculosis control in Europe. – Geneva: WHO, 1998. – 31 p.

6. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Основні тенденції епідеміологічної ситуації з туберкульозу та неспецифічних хвороб органів дихання в Україні // Укр. пульмонолог. журн. – 1996. – № 4. – С. 5-9.

7. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Туберкульоз легень в період епідемії: епідеміологічні, клініко-діагностичні, лікувально-профілактичні та організаційні аспекти. – Київ: Логос, 1998. – 284 с.

8. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Сучасні методи діагностики, лікування і профілактики туберкульозу. – Київ: Здоров'я, 2002. – 904 с.

9. Шмелев Е.И. Изучение качества жизни у больных туберкулезом легких // Проблемы туберкулеза. – 2001. – № 8. – С. 34-36.

10. Гурылева М.Э., Герасимова О.И. Характеристика качества жизни больных туберкулезом органов дыхания при амбулаторном режиме лечения // Там же. – 2002. – № 8. – С. 10-12.

11. Сухов В.М., Лямина Е.Л., Рогожина Н.А., Гурьянов В.Н. Некоторые особенности качества жизни больных туберкулезом легких // Там же. – 2003. – № 4. – С. 29-30.

12. Методика оцінки якості життя Всесвітньої організації охорони здоров'я: українська версія: Рекомендації по використанню / Дніпропетровська асоціація якості життя людини / За наук. ред. С.В. Пхіденко – Дніпропетровськ: Пороги, 2001. – 60 с.

QUALITY OF LIFE AND HEALTH CONDITION OF PATIENTS WITH PULMONARY TUBERCULOSIS

V.M. Melnyk, Yu.M. Valetsky

SUMMARY. The quality of life and health condition of 501 patients with the first diagnosed pulmonary tuberculosis has been studied. It has been established, that patients with tuberculosis on the whole low perceive and assess the quality of their life, health and prosperity, while the quality of life and health condition of spontaneously cured from tuberculosis do not differ from such at the healthy population of Ukraine.